

A Pestbudai Hajóhidpromenáde

Irta: Bevilacqua Barsody Béla

Montesquieu 1717-ben megjelent nagyszerű szatirája, a levélformában megírt „Lettres Persans“-a, „Perzsa levelek“, elmondja, hogyan nyüzsg a párisi sétáló sokadalom a Pont Neuf-on. A régi városok hidján nemcsak közlekedő helyek, hanem sétáló-helyek is voltak. A középkori alaprajzú régi városok régi belvárosi szutykos, hallatlanul sáros, szűk utcáikkal, városfalak közé szorítva sétálásra nem voltak alkalmasak. A városi nép a városfalak laposán, a Városkapu előtt és a hidakon sétált.

1795-ig még állottak a régi Pest városfalai. Még lepedékes, békányás, rettentően mocskos Városlátó vette körül a Belvárost. Az esti séta természetszerűen oda terelődött a Feldunasorra és az onnan nyíló Hajóhidra. A Feldunasoron ebben az időben épült ki a poroskis Sétáló Erdőske, a Sylvula Deambulatoria, a mai Hangli helyén. Képét számos metszet és rézkarcu céhlével őrzi. A Hajóhispesti fejénél, közvetlen közelében ott volt Pest akkori legmonumentálisabb háza, a „Nagy Ház“-nak nevezett Kemnitzer Ház. Ezt a kalandos és zavaros múltú, Péterváradról Pestre verődött cserzővargamester, Kemnitzer János uram építtette. Ebben volt a hamar világhírűvé lett Kemnitzer Kávéház. Mindközönségesen Márványos Kávéház, Grand Café és Nagy Kávéház volt a neve. A Sétáló Erdőskeben volt egy „Lemonátás Kunyhó“ is. Ez nyári kávéház volt, a Limonadiere franciául ugyanis kávést jelent.

Nos, a Hajóhid kevés sétálóhelye erre a kávéházra támaszkodott. A Sétáló Erdőske és a Nagy Kávéház volt az esti nyüzsgő sokadalom gyülekező helye. Mindezekről bőven szolt a napokban megjelenő, a régi pest-budai kávéházokról szóló munkám.

A Hajóhid-promenáderől Gvadányi József gróf 1788-ban megjelent „Falusi Nótárius“-a Keresztesi Szabó József biharszacsali református predikátor „Budai Itinerarium“-a és Csokonai irnak pompás pestbudai holmikát. Ugyanúgy ír arról Horváth István 1809-ben kezdődő naplója a „Mindennapi“. Ezekből az írásokból teljesen kialakul a Budáról Pestre és Pestről Budára vonuló Hidpromenade képe. A budai hidfőnél egész sereg kávéház volt:

A hatalmas, félkörben meghajló hajóhidon este már megcsappant a forgalom. Sétálók százai lepték el a Hajóhidat, lefizették a néhány garasnyi hidpénzt és sétáltak. A két Hidfőnél a kávéházak várták őket. Pontosan úgy, mint ma. Gvadányi leírja az anglus és fránzus módi szerint öltözködő dámákat és gavallérokat. A Francia Forradalom előestéjén a londoni divat vol az ur Párisban, a tévilági dámák neve „Angol Leány“ — „les filles anglaises“ — volt. A nagyuri, nagyvilági pestbudai dámák e fertályvilági dámák viselését hordották. Pest messze volt Londontól, az urivilág csak a divatlapokból értesült a „Módi“-ról, tehát úgy öltözködött, ahogyan Párisban a „Nyoleadvilág“ legalsó osztályának dámai. Érdekes, hogy az angol lovászsipka, az „á la Jockey“ 1788-ban is divatban volt. A mai divattervezés ezt az 1788-ból való bolond

divatot agyalta ki, az ilyesmikre kapható kedves pestbudai dámák számára.

Ott pörgött a pestbudai Hidpromenade kávéházaiban a Yo-Yo is. Akkor Jeu noble volt a neve. 1795-re már a „Fenséges Nép“, a forradalmi „Nadrágtalanok“, a „Sansculottes“ sajátította ki e játékot és nevezte Jeu nationale-nak. „Nemesi játék“ helyett „Nemzeti játék“ lett a neve. Csokonai „Templői“ című pompás városszatirájában leírja a Hidfő melletti pesti kávéházban „National spil“-jét követő irodalmi hóbortot. Ezt „módi értelmeknek“ csufolja. Az „Intellektuel“ ekkor gúnynév volt. A kicsufolt nemes ifju szája Rousseau, Gellert és Voltaire igéivel volt tele és Yo-Yo-t pörgetett a kávéházban.

A Hidat és a Promenádját Gvadányi „Utvesztő“-nek nevezi, illetőleg megírja, hogy ez a Promenade közönséges pestbudai neve. Ezzel a pestbudai utcanyelv, az Argot bájos emlékét őrize meg. Utvesztő, a sétálók elvesztik utjuk célját, fejüket, szívüket és zsebüket, írja Gvadányi. A „tzinkos Hajóhid“ Venus örömeire csábitja be őket a kávéházba.

Itt, e hivalgó nép között sétált minden este az öreg budai Remete, főtisztelendő Virág Bence ur. Dehogy is ment volna át ő a „romlott Pestre“. Angyali ártatlanságában sétált ott a fiatal Horváth István társaságában. A fiatal urfi, az Egyetem akkori tollnoka megsétáltatta az öreg barátját, hazakisérte a Tabánba és rohant ifju barátánójéhez, Trézsikéhez, akit naplója „Bögyörke“ néven nevez. Ebből (irodalomtörténetileg) megállapítható, hogy a szóban levő leányka bögyös leányka, azaz — molett volt. Itt kocsikáztatta meg az édes Bögyörkét, a masamódyánykát az ifju Horváth István. Sokratesi peripatetikus pestbudai séta az öreg Virág Benedekkel, a Tabán böles, szelid Remetéjével, szívvesztő séta a Hajóhidon a drága Bögyörkével: ime, pesti „Ifju“ anno 1809.

Horváth István később a Nemzeti Muzéum tudós főigazgatója lett. Fialat szerelme emléket a Napló őrzi. Bögyörke és az ifjuság kacagása cseng ki a Naplóból.

Virág Benedek ott lakott a tabáni Arany Szarvas sütőházban. Az emléktáblás házba belevég a csákány. Eltűnik majd ez is. A Hajóhid helyén a mai Hangli előtt ma is ott nyüzsg a séta. Ez is utvesztő, de hol van Bögyörke, Trézsike, a pestbudai „Madinette“, a pestbudai Diákromantika hiteles ősanja?

Budai Ifju, ki ma ifju párokkal a budai Dunaparton andalogsz, állj meg, vedd le süvegedet és emlékezzél az édes Bögyörkéről. Párisban szobra van a La Montmartroise-nak, a Montmartre vidám kis varróleánykájának.

E sorok írója, ha pénze volna, szobrot emelne Trézsinek, a budai korsón.

Megszüntetnek egy fővárosi fürdőigazgatói állást. A főváros közigazgatósági tisztviselőklátszámában egy fürdőigazgatói állás is volt szervezve. Tekintettel arra, hogy a főváros fürdő- és ásványvizüzemeket egyesítették és azok mint egyesített vállalatok közös igazgatás alatt működnek, az egyik fürdőigazgatói állás feleslegesnek bizonyult. A polgármester most előterjesztést tesz ez állás megszüntetése iránt.